

SÜS BİTKİLERİ

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SÜS BİTKİLERİ ÜRETİM VE TİCARETİ

Yüzyıllar önce estetik amaçlarla kullanılmaya başlanan çiçek, günümüzde kentleşme, doğadan uzaklaşan insanların doğa özleminin giderilmesi, kentlerin daha yaşanılır ortamlar haline getirilmesi gibi amaçlarla kullanılmakta ve bugün birçok ülkenin ekonomik kalkınmasında çok önemli rol oynayan ticari bir dal olarak dikkat çekmektedir.

Süs Bitkileri;

**Kesme çiçek ve Kesme Yeşillikler,
İç mekan süs bitkileri
Dış mekan süs bitkileri
Doğal çiçek soğanları (DPT 2000)**

- **Hollanda dünya süs bitkileri dışsatımının yarısından fazlasını elinde tutmaktadır.**
- **Hollanda'ya en yakın ülke olan Kolombiya'nın süs bitkileri dış satımı payı toplamın sadece % 6.95'lik kısmıdır.**
- **Türkiye'nin payı ise toplamın % 0.26'sıdır.**
- **Dünya genelinde dışsatım yapan ülkeler arasında 24. sıradadır.**
- **Dünyadaki yaklaşık 8 milyar dolarlık dışsatım miktarının 20.550.000 doları ülkemize aittir.**

- **Dünyada yaklaşık 145 ülkede ticari anlamda süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. Bu ülkelerdeki toplam üretim alanı 223.105 hektar olarak tahmin edilmektedir.**

- **Süs bitkileri alanı bakımından Asya-Pasifik ülkeleri, satış değeri bakımından Avrupa ülkeleri öndedir.**

- **Kesme çiçek ihracatçısı önemli ülkeler: Avrupa'da Hollanda 8000 hektar (%58), Güney Amerika'da Kolombiya (%12) ve Ekvador, Afrika'da Kenya, Zimbabve, Zambia; Asya'da Tailand sayılabilir.**

- **Saksı çiçeği ihracatında ise Hollanda (%48), Danimarka (%16), Belçika (%10) ilk sıralarda yer almaktadır. Gelişmekte olan bazı ülkeler, 1970 yılından sonra, süs bitkileri özellikle kesme çiçek üretim ve ticaretinden önemli gelir sağlamışlardır. Kolombiya, İsrail, Kenya en önemli örneklerdir.**

- Kesme çiçek ihracatı gelişmiş olan ülkelerin en önemli özelliklerinden birisi, mal satabilecekleri gelişmiş ülkelere komşu olmalarıdır.
- **Hollanda, Almanya pazarını, Kolombiya da ABD pazarını kullanarak çiçek ihracatlarını geliştirmişlerdir.**

- Diğer önemli bir özellikleri ise uygun iklim koşullarıdır. Kuzey yarım kürede yoğun kış yaşanan aylarda Afrika ve G. Amerika ülkeleri yaz dönemi yaşamakta gül, karanfil gibi bazı ürünleri kolayca yetiştirerek Kuzey yarım küredeki gelişmiş ülkelere ihraç edebilmektedirler.
- Bu iki özellik ucuz iş gücü ve Avrupa'nın teknolojisi ile birleşince, kesme çiçek ihracatı bu ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

- **AB ülkeleri, bitki ve bitki materyalinin üretimi, kullanımı, ithalat ve ihracatında dünyada önemli bir yere sahiptir. Avrupa Birliği'nin bir parçası olmak isteyen Türkiye için, öncelikle bu pazarın bitki ve bitki materyalleri yönünden tanımlanması yapılmalıdır.**

- Kesme çiçekler ve saksılı bitkiler, dünya süs bitkileri ticaretinde %80'lik bir pay ile önemli bir grubu oluşturmaktadır.
- Kesme çiçeklerden gül, karanfil ve krizantem dünya kesme çiçek ticaretinde ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye'de en fazla üretilen ve borsalarda satılan kesme çiçek türleri karanfil, gül, krizantemdir.

- Gelişmekte olan pek çok Afrika, Asya ve Güney Amerika ülkesi ekoloji ve ucuz işgücü olanaklarını süs bitkileri üretiminde kullanarak, ürettikleri kesme çiçekleri gelişmiş ülkelere satma olanağı bulmuştur.
- Bazı ülkelerde süs bitkileri geleneksel ana ihraç ürünleri arasına girmiş ve ülkenin kalkınmasına, sosyo-ekonomik yapıya önemli katkılar sağlamıştır.

- 1960 yılından sonra Hollanda'da çiçek üretiminin gelişmesi, komşu ülke olan Almanya'nın hızlı kalkınması ve çiçek tüketiminin artmasından kaynaklanmıştır.
- Benzer şekilde ABD'nin ülke içerisinde sağlanamayan talebi, Kolombiya ve Ekvator'dan sağlanmış, bu ülkelerde çiçek üretiminin ve ihracatının artmasına neden olmuştur.
- Japonya ise Asya ve Pasifik ülkelerinde çiçek üretiminin gelişmesinde etkili olmuştur.

- Türkiye’de 2005 yılında toplam 3.930 ha. alanda süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. 2000-2001 sezonunda toplam 1.392 ha olan süs bitkileri üretim alanı, 2004-2005 sezonunda 3.930 hektara yükselmiştir.
- 2005 yılı verilerine göre Türkiye süs bitkileri üretiminin % 59’unu dış mekan bitkileri, % 31’ini kesme çiçekler, % 6’sını doğal çiçek soğanları, % 4’ünü ise iç mekan bitkileri oluşturmaktadır.
- Toplam üretimin % 28’i seralarda, %72’si ise açık alanda yapılmaktadır.

- **Türkiye'nin süs bitkileri ihracatı 2008 yılında 45.5 milyon dolar, 2009 yılında 49.1 milyon dolar, 2010 yılında ise 56.2 milyon dolara ulaşmıştır.**
- **Türkiye'nin süs bitkileri ihracatında görülen düzenli artışın nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;**
- **Sprey karanfilin güney Akdeniz sahil şeridinde ek ışıklandırma ve ek ısıtma ihtiyacı olmaksızın kış boyunca üretilebilmesi,**
- **İhracatçı firmaların çoğunun güçlü firmalardan oluşması,**
- **Sektörde sözleşmeli üretici modelinin yaygınlaşması,**
- **Hedef pazarlara yakınlık**

- **2008 yılı istatistiklerine göre Türkiye'nin süs bitkileri ihracatının %60'ı Antalya'dan yapılmaktadır. Antalya'dan sonra sırasıyla İstanbul(%10), İzmir(%8) ve Yalova(%6) süs bitkileri ihracatında önemli illerimizdir.**
- **Isparta, Burdur ve Korkuteli bölgelerinde yapılan yayla üretimi nedeniyle ihracat sezonu 7 aydan 10 aya çıkmıştır.**

- Türkiye’de 28 il’de süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. Üretimin en fazla yapıldığı iller; İzmir, Antalya, Yalova ve İstanbul’dur.

- Yalova üreticileri genellikle iç pazara, Antalya üreticileri dış pazara, İzmir üreticileri iç pazar ve dış pazara yönelik üretim yapmaktadırlar.

- **Türkiye'den bugün yaklaşık 35 ülkeye süs bitkileri ihracatı yapılmaktadır. Süs bitkileri ihracatında en önemli pazarlarımız Hollanda, İngiltere, Almanya, Rusya Federasyonu, Romanya, Azerbeycan ve Ukrayna'dır(Antalya İhr. Bir. 2010).**

Kesme çiçek ihracatında Hollanda, İngiltere, Almanya, Rusya ve Ukrayna, canlı bitkiler ihracatında da Türkmenistan, K.K.T.C ve Macaristan önemli pazarlardır.

- **Toplam süs bitkileri ihracatının,**
- **% 57'sini kesme çiçekler,**
- **% 24'ünü canlı bitkiler (iç ve dış mekan bitkileri),**
- **% 13'ünü çelenk ve yosunlar,**
- **% 6'sını çiçek soğanları oluşturmaktadır.**

- Türkiye’de ticari anlamda kesme çiçek üretimi, 1940’lı yıllarda İstanbul ve çevresinde başlamış, daha sonra Yalova da önemli bir üretim merkezi konumuna gelmiştir.

- 1975’lerden sonra İzmir’de başlayan kesme çiçek üretimi ile işletme büyüklükleri artmış daha ticari işletmelere dönüşmüştür.
- 1985’den sonra ise Antalya’da kesme çiçek ihracatının başlaması ihracat amacı ile üretim yapan işletmelerin doğmasına neden olmuştur.

- **2005 yılında Türkiye’de toplam 1.200 ha. alanda kesme çiçek üretimi yapılmaktadır.**
- **Kesme çiçek üretiminde, türler itibariyle karanfil(%63), gül(%15), ve gerbera(%10) önde gelmektedir.**

- **Ülke genelinde kesme çiçekçilik yapılan toplam alan, 10 yıllık dönemde 3 kat artmıştır.**
- **Kesme çiçek üretimi bölgesel olarak; Marmara, Ege ve Akdeniz böl. yaygınlaşmıştır. Karadeniz bölgesinde de gelişmeler vardır.**
- **Üretim alanları; Marmara bölgesinde Yalova, Ege bölgesinde İzmir, Akdeniz bölgesinde ise Antalya ve Mersin civarında yoğunlaşmıştır.**

- **Çukurova bölgesinde uygun iklim koşulları ile birlikte Aralık ayına kadar sarkan uzun vejetasyon dönemi süs bitkileri yetiştiriciliğinin belirli gruplarının dış mekanlarda veya ısıtmasız seralarda yapılmasına olanak sağlamaktadır.**
- **Çukurova bölgesi genelinde en düşük sıcaklığın 10°C'den yüksek olduğu günler bölgede 8 aydan fazladır.**
- **Ayrıca sıcaklığın 0 ile -10°C arasında olduğu günler toplamı da Adana ve Hatay'da sırasıyla 15 ve 16 gün olduğu halde, Mersin'de 10 gündür. Dört kentte de yıllık ortalama sıcaklık 18°C civarındadır.**

- İhracata yönelik üretim yapan işletmeler ticari işletme konumundadır. İşgücünü dışarıdan sağlamaktadırlar. Alt yapıya yatırım yapmışlardır.
- Türkiye’de üretilen kesme çiçekler birkaç yol izleyerek tüketiciye ulaşmaktadır;

- Yurtiçi pazarlamada en yaygın olarak kullanılan, üretici-çiçek kooperatifi-dükkan ve/veya seyyar satıcı-tüketici zinciridir.

- **İç tüketim, kooperatif satışları ve kooperatif harici yapılan kayıtsız satışlardan oluşmaktadır.**
- **İç pazarda tüketicinin ödediği paranın ancak %10-20'si üreticinin eline geçmektedir.**
- **Kesme çiçeklerin yurt dışı pazarlamasında ise en yaygın olarak, İhracatçı-İthalatçı-Toptancı-Perakendeci (Dükkanlar veya süpermarketler)-Tüketici zinciri kullanılmaktadır.**

- **Çiçek fiyatlarındaki değişimler, reel olarak karanfil fiyatlarında yurt içi ve yurt dışında 1995'den sonra giderek bir azalma olmasına karőın, yurt içinde gl ve gerbera fiyatlarında hafif bir artış görülmektedir.**

- **Çiçek fiyatlarında yıl içerisinde özel günlere bağlı olarak dalgalanmalar olmaktadır.**

DIŞ MEKAN SÜS BİTKİLERİ

- Süs bitkileri içinde ikinci önemli grubu ‘Dış Mekan (Park-Bahçe) Süs Bitkileri oluşturmaktadır.
- Genellikle dış mekanlarda (Park-Bahçe, Yol kenarları ve rekreasyon sahaları) kullanılan taş, beton yapıların çevresine yumuşak ve estetik bir görüntü veren bitkiler bu grup içerisinde yer almaktadır.

- **Dış mekan süs bitkileri:**
- **İbrelili ve geniş yapraklı ağaç ve ağaçcıklar, yer örtücü bitkiler, mevsimlik çiçekler gibi kendi içerisinde bölümlere ayrılmaktadır.**
- **Dış mekan süs bitkileri üretimi , genellikle doğal koşullara bağlı, işçiliği yoğun bir tarım koludur.**

- **Dış mekan süs bitkileri özel sektör kuruluşları genelde Marmara bölgesi (Yalova, Kocaeli, Sakarya, Bursa) ile Ege bölgesinde (İzmir, Manisa) yoğunlaşmıştır.**

- **Özel sektörün yanında Orman fidanlıkları ve belediyeler de süs bitkisi fidanı üretmektedirler. Aile işletmeleri özellikle ibreli ağaçlarda orman fidanlıklarından aldıkları küçük fidanları büyüterek büyük fidan olarak satışa sunmaktadır.**

- **Orman fidanlıkları özellikle Manisa/Muradiye, İzmir/Torbalı, İstanbul/Bahçeköy ve Çoban Çeşme ile Eskişehir Orman fidanlıkları geniş ölçekli süs bitkisi fidanı üreten kuruluşlar olarak görülmektedir.**
- **Orman fidanlıklarının büyük fidan üretimlerinin yılda 4.5-5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir.**

- **En büyük alıcı İstanbul, Ankara ve diğer büyük şehir belediyeleridir.**

- **Türkiye’de Dış mekan süs bitkileri tüketimi 1986 döneminden sonra ivme kazanmıştır. Bunun nedenleri arasında:**
- **-Değişen çevre anlayışı, yerel yönetimlerin çevre düzenlemelerini önemsemesi,**
- **Otoyolların yapımında yol ağaçlandırmalarına da önemli miktarda parasal kaynak ayrılması,**
- **Şehirlerin dışında metropollerde bahçeli villa tipi yerleşimin gelişmesi,**
- **Turizmin gelişmesi ile turistik tesislerin çevre düzenlemeleri yapmaları, dış mekan süs bitkileri fidanına olan talebi ve tüketimi arttırmıştır.**

İç Mekan Süs Bitkileri

- İç mekan süs bitkileri (saksılı-salon), evlerde, bürolarda ve salonlarda iç dekorasyonda yeşil bir mekan oluşturmak için kullanılan bitkilerdir.

- -Çiçekli iç mekan (saksılı) süs bitkileri,
- -Yaprak güzelliği olan iç mekan(saksılı) süs bitkileri
- -Kaktüsler olmak üzere 3 gruba ayrılırlar.

- **Saksılı bitki üreten işletmeler kullandıkları saksı toprağının (torf) tamamını ve üretim materyali olarak kullandıkları tohum, fide ve çeliklerin büyük bölümünü ithal etmektedirler.**

- **Genellikle ılık sıcak ve nemli ortamlarda yetişirler. Çoğunluğu tropikal bitkiler olduğu için soğuk karanlık ve havasız ortamlarda çabuk bozulurlar.**

- Isıtma sistemleri olan seralarda veya sıcaklığın uygun olduğu yaz aylarında yetiştirilebilirler.
- Bu nedenlerle yetiştirme özellikleri diğer süs bitkilerinden farklılık göstermektedirler.

- **Türkiye’de 70-80 işletmenin saksı çiçeği ürettiği bilinmektedir. Bunların çoğunluğu Yalova ilinde bulunmaktadır.**
- **Saksı çiçeği işletmeleri kaloriferli ve düzenli ısıtma, otomatik gübreleme, sulama ve tohum ekme sistemlerine sahip plastik örtülü fakat modern seralarda üretim yapmaktadırlar.**

- **Saksı çiçeği üreten işletmelerin diğer süs bitkileri işletmelerinden farkı, ilk yatırım masraflarının fazla oluşu, uygun ısıtma sistemlerini gerektirmesi, büyük pazarlara yakın ve ulaşımın kolay olduğu yerlerde gelişmesi gibi özellikleridir.**

- Saksılı süs bitkileri üretimi genellikle büyük tüketim merkezlerine yakın yerlerde yoğunlaşmıştır.
- Saksılı süs bitkileri üretim alanları daha çok Yalova, İzmir, Antalya ve Adana'da yoğunlaşmıştır.

Akdeniz bölgesinde iç mekan bitkileri üretimi Antalya (75 da), Adana (60 da) ve Mersin'de (14 da) yapılmaktadır.

Çukurova bölgesinde iç mekan bitkisi işletmeleri daha çok Adana ilinde toplanmış ve bu işletmeler genelde donanımları iyi olan işletmelerdir.

Bazı işletmeler Adana dışından getirdiği fideleri büyüterek veya büyük bitki getirerek bunları doğrudan pazarlarken, bir bölümü dışarıdan fide sağlamakla beraber, üretimde kullanılan fidelerin çoğunu kendileri üretmektedir.

- Saksı bitkilerinde 1985'den sonra dış ticarete önemli gelişmeler olmuştur.
- Üretimde kullanılan torf, bitki materyali, tohum gibi malzemelerin tamamına yakın kısmı ithalat yolu ile karşılanmaktadır.

- **Bunların yanında talebe bağlı olarak hazır saksılı bitkiler de ithal edilmektedir.**
- **Son yıllarda içerdeki üretimin gelişmesi ile hazır bitki ithalatı azalmıştır.**
- **İthalatta ve ihracatta ön sıradaki ülke Hollanda'dır.**

Salon Süs Bitkisi, İç Mekan Bitkisi, Saksı Bitkisi

- Kendi doğal ortamından alınarak, mekanlar içerisinde saksılarda yetişebilen bitkilerdir.
- *Ficus elastica*, *Ficus lyrata* : Ağaç
- *Azalea*, *Pittosporum* : Çalı
- *Senecio*, *Calceolaria*: Mevsimlik
- *Cyclamen*, *Hyacinthus*: Soğanlı
- Kaktüsler, Sukkulentler: l ve kurak iklim zellikli
- *Syngonium*, *Cissus*: Sarıcalar
- *Chamaedorea*, *Cocos*: Palmiyeler
- *Pilea*, *Aglaonema*: Otsular
- *Gazania*, *Aptenia*: Yerrtcler

En Çok Üretilen İç Mekan Bitkileri;

- **Kroton (Codiaeum'Norma')**
- **Difenbahya (Dieffenbachia'Tropic Snow)**
- **Ficus türleri (Ficus benjamina)**
- **Dracaena ve Yucca cinsinin odunlu tür ve çeşitleri**
- **Schefflera tür ve çeşitleri**
- **Euphorbia pulcherrima,**
- **Spathyphyllumun birkaç çeşidi**
- **Syngonium,**
- **Aglaonema'nın düz ve alacalı yapraklı çeşidi,**
- **Caladium,**
- **Philodendron tür ve çeşitleri,**
- **Areca, Chamaedorea ve Howeia gibi bazı palmiyeler**

Doğal iek Soğanları

- Doğal iek soğanları Türkiye'de ss bitkilerinin ilk olarak tanınmasında öncülük yapan süs bitkisi grubudur.
- 1960 ve 1970'li yıllarda süs bitkisi olarak doğal iek soğanları algılanmış ve anlaşılmıştır.
- Döviz kıtlığı yaşanan 1970'li yıllarda doğal iek soğanları ihracatından gelen 2 milyon dolarlık gelirin anlam büyük olmuştur.

- Ancak 1980'li yıllarda üretim adı ile ihracat kotalarındaki büyük artış sonucunda doğada tahribat artmıştır. Bu dönemde Galanthusun (kardelen) doğadaki yayılma alanları önemli ölçüde daralmıştır. Son yıllarda çeşitli önlemler alınmış ve Galanthus da kontenjanlar 6-7 milyona düşürülmüştür.

- Diğer tarafta bu soğanların kültüre alınıp üretilmeleri konusunda çalışmalar hızlanmıştır.
- Bu konuda *Lilium*, *Fritillaria*, *Leucojum* ve *Sternbergia* gibi türlerde kültür arazilerinde yapılan üretme çalışmaları ve *Cyclamen*'in özel ortamlarda yapılan tohumdan üretim çalışmaları ümitvar görünmektedir.

- İhracatın bir kısmı bu tür üretilmiş soğanlardan karşılanmaktadır.
- Ancak *Galanthus* türünde henüz başarı sağlanamamıştır.

- **Türkiye’de Doğal çiçek soğanları üretim ve büyütme (doğadan sökülen yavruların ihraç boyuna kadar büyütülmesi) alanları toplam 267 dekar olarak saptanmıştır.**
- **Bu alanın 60 dekarına Galanthus yavru soğanları dikilmiştir. Kalan kısım Leucojum, Fritillaria, Cyclamen ve diğer türler için kullanılmıştır.**

Injectors
Mixing tank Stock solutions Holding tank

Kesme Çiçekler

**Krizantem-Kasımpatı
(Chrysanthemums)**

**Karanfil
(Carnation)**

Gül (Roses)

**Aslanagzi
(Snapdragon)**

Gladiolus
(Gladiolus)

Starlıçe
(Strelitzia)

Anthurium

Minör Kesme Çiçekler

**Papatya
(Daisies)**

Gypsophila

Kağıt Çiçeği Statice

Gerbera

Şakayık (Ranunculus)

Soğanlı Bitkiler

**Nergiz
(Daffodils)**

**Frezya,
Arpa zambağı
(Freesia)**

Sümbül (Hyacinth)

**Siklamen
(Cyclamen)**

Lale (Tulip)

Çiğdem (Crocus)

İris Süsen

Mezarlık Zambağı

Kardelen Galanthus

Ters Lale Fritillaria

Göl soğanı (Leucojum)

Ada Soğanı

Zambak (Lilium)

**Orkide
(Orchids)**

Saksılı Süs Bitkileri

Afrika Menekşesi (Saintpaulia)

**Gloksinya
(Gloxinias)**

**Atatürk Çiçeği
(Poinsettias)**

Ortanca
(Hydrangeas)

Begonya
(Begonias)

Küpe çiçeği (Fuchsia)

Mevsimlik çiçekler

Koyun Gözü (Gazanya)

Cam güzeli (İmpatiens)

Medine çiçeği (Gomphrena)

Peygamber Çiçeği
(Cornflower)

Kadife çiçeği (Tagetes)

Petunya

İpek çiçeği (Portulaca)

Zinna Çiçeği
(Zinnia)

**Adalya
(Dahlia)**

Menekşe (Violet)

**Süs Bitkisi Olarak
Kullanılabilecek Bazı Tıbbi ve
Aromatik Bitkiler**

Adaçayı (*Salvia Officinalis*)

Defne

Güvey Feneri (Altın Çilek)

Kekik

Biberiye (Rosemary)

Pelin Otu

Fesleğen

Ekinezya

İç Mekan Bitkileri

Dracaena

Yucca

Kroton

Difenbahya

Ficus benjamina

Schefflera

Bariş Zambağı
Spathyphyllum

Syngonium

Caladium

Deve Tabanı
Philodendron

Areca

Palmiye
(Chamaedorea)

Eğreli (Asplenium)

**Aşk Merdiveni
(Nephrolepis)**

www.bahcebitkileri.org

Bu sunum Prof. Dr. Yeşim Yalçın
Mendi Tarafından hazırlanmıştır.

Çukurova Üniversitesi Ziraat
Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü